

Zuidelijke Educatieve Alliantie (ZEA) Projectgroep 'Versterken en verbinden van Samenwerkingsverbanden'

BEGRIPPENKADER SAMEN OPLEIDEN & PROFESSIONALISEREN

OKTOBER 2024

DOEL

Dit begrippenkader Samen Opleiden & Professionaliseren (SO&P) is ontwikkeld om de volgende doelstelling te realiseren: bereiken van meer gemeenschappelijkheid (met behoud van eigenheid) in begrippenkader en procedures van de instellingen in het Samen Opleiden. In één van onze gesprekken werd hierover gezegd: “Wij hebben als partnerschap te maken met vijf instellingen die allemaal in transitie zijn bijv. op het gebied van flexibilisering, en dus verschillen in taal en procedures; taalgebruik en procedures kunnen geharmoniseerd worden waarbij centralisatie voorkomen moet worden”. Of zoals iemand aangaf: “De paradox om door harmonisatie verder te komen.”

DOELGROEP / VOOR WIE IS DIT BEGRIPPENKADER BEDOELD?

Voor partners PO, VO, MBO van alle Partnerschappen SO&P. Dit kader kan behulpzaam zijn voor programmaleiders/projectleiders, werkplekcoördinatoren van de opleidingen, instituutsbegeleiders, schoolopleiders enz.

OP WELKE WIJZE KAN ONDERSTAAND BEGRIPPENKADER WORDEN GEBRUIKT?

Dit begrippenkader kan door elke partner worden gebruikt om spraakverwarring in de dialoog over samen opleiden te verminderen en een gemeenschappelijke taal te spreken over SO&P. Er is geprobeerd de begrippen in dit begrippenkader zo objectief mogelijk te beschrijven en weg te blijven van de normatieve kant.

In de linker kolom van onderstaand begrippenkader, staan de Kernbegrippen en de Aanverwante begrippen vermeld. Een Kernbegrip wordt naar opvatting van de auteurs veel gehanteerd in de instellingen SO&P. Het kernbegrip wordt in de kolom ‘Algemene omschrijving’ geduid met daarachter een kolom waarin bronvermelding is aangegeven (zie Bronnenlijst onderaan).

De Aanverwante begrippen zijn de begrippen die eveneens worden gehanteerd binnen verschillende instellingen. In de laatste kolom ‘Nieuwe taal/begrippen uit praktijk en theorie’ wordt vermeld welke nieuwe begrippen we als projectgroep tegenkwamen in het veld van Samen Opleiden & Professionaliseren.

Door een aantal partners is het begrippenkader al gebruikt. Daaruit leren we dat het kader op drie niveaus ingezet wordt: bij opleiders en werkplekbegeleiders, in werkgroepen die met curriculumontwikkeling bezig zijn en op bestuurlijk niveau. Het gaat dan met name om (onderdelen uit) het kader te gebruiken ter informatie of verduidelijking ten aanzien van bijvoorbeeld rollen of de context van Samen Opleiden. Daarbij werd ook duidelijk dat het kader goed gebruikt kan worden bij de uitdaging om elke keer weer met (nieuwe) participanten taal te geven aan wat de kern van Samen Opleiden & Professionaliseren is.

BEGRIPPENKADER SAMEN OPLEIDEN & PROFESSIONALISEREN (SO&P) OKTOBER 2024

KERNBEGRIIP T.A.V. DE ROLLEN + AANVERWANTE BEGRIPPEN	ALGEMENE OMSCHRIJVING	BRON ¹	NIEUWE BEGRIPPEN UIT PRAKTIJK OF THEORIE
Aanstaande leraar <i>Student, Stagiair, Aankomende leraar, Leraar in opleiding (PO), Docent in opleiding (MBO-VO), Collega in Opleiding, Aanstaande professional</i>	De aanstaande leraar volgt de initiële lerarenopleiding en heeft een toenemende zelfverantwoordelijkheid voor de eigen professionele ontwikkeling tot leraar.	Geldens, 2007	Alert zijn op de term LIO. Deze heeft zowel een inhoudelijke (een Leraar In Opleiding) als een juridische (rechtspositie) lading.
Startende leraar <i>Beginnende leraar</i>	Het Kwaliteitskader Samen Opleiden & Inductie, dat betrekking heeft op de sectoren po, vo en mbo, gebruikt de term 'startende leraar'. Deze leraar is startbekwaam en is 1-3 jaar werkzaam in het onderwijs. De inductiefase omvat de eerste jaren waarin een leraar zelfstandig werkt.	Ontwikkelteam Kwaliteitskader, 2021; VO-raad & Platform Samen Opleiden & Professionaliseren, 2020	
Leerteam <i>Werkplaats (VO), Leeratelier (VO), Leerlab (VO), kennislabs (VO), Leerteam (PO), Leerwerkgemeenschap (PO), Professionele leergemeenschap (PO), Professionele werkplaats (PO)</i>	In leerteams wordt onderzoekend en samenwerkend geleerd door aanstaande leraren van lerarenopleidingen en docenten uit het voortgezet onderwijs met een focus op het 'leren van leerlingen'. Zij vormen samen een leergemeenschap waarin ze zich elk op hun eigen niveau verder ontwikkelen, door samen te onderzoeken en te ontwerpen rond het thema 'leren van leerlingen'.	Kools et al., 2021	

¹ Het VO gebruikt voor de rolbeschrijving hoofdzakelijk het ADEF-rollenportfolio. Het PO gebruikt voor de rolbeschrijving hoofdzakelijk de VELON. We constateren als projectgroep dat het ADEF-rollenportfolio voor het VO nagenoeg naadloos aansluit bij de rolbeschrijving van het PO.

BEGRIPPENKADER SAMEN OPLEIDEN & PROFESSIONALISEREN (SO&P) OKTOBER 2024

KERNBEGRIIP T.A.V. DE ROLLEN + AANVERWANTE BEGRIPPEN	ALGEMENE OMSCHRIJVING	BRON ¹	NIEUWE BEGRIPPEN UIT PRAKTIJK OF THEORIE
Werkplekbegeleider <i>Mentor (PO)</i>	Leraar verbonden aan een partnerschool die betrokken is bij het opleiden van aanstaande leraren en die, in het kader van het werkplekleren, hen begeleidt in de eerste lijn. De werkplekbegeleider is dus belast met de dagelijkse begeleiding.	Adviescommissie ADEF, 2019	Praktijkexpert: Een beroepsbeoefenaar met voor het beroep aanvullende expertise passend bij de werkplek én in staat eigen handelen en overwegingen daarbij te expliciteren zoals vakdocenten, sectiehoofden, bouw coördinatoren, remedial teachers, werkplekbegeleiders, trekkers van de innovatie, ict experts, instituutsopleiders enz. Het is aan de aanstaande leraar om uit deze praktijkexperts te kiezen afhankelijk van zijn leervraag/drijfveer/ambitie.
Schoolopleider <i>Stagecoördinator (VO)</i>	Een schoolopleider (SO) is een werknemer van een opleidingsschool of cluster van opleidingsscholen en heeft als lerarenopleider als kerntaak om, in afstemming met de lerarenopleiding, (aanstaande) leraren op te leiden en te begeleiden binnen de context van de beroepspraktijk op een school. De schoolopleider: • Heeft een coördinerende rol ten aanzien van de begeleiding van de aanstaande leraren op de werkplek en is aanspreekpunt voor aanstaande leraren of wpb's als er problemen zijn t.a.v. verloop van de stage; • Speelt een rol in de coaching/ ondersteuning wpb's; • Verzorgt de tweedelijns begeleiding van aanstaande leraren • Is lid van een opleidingsteam; • Bezoekt af en toe een aanstaande	VELON, 2018 Adviescommissie ADEF, 2019 Opleidingsnetwerk Samen Opleiden, 2019	

BEGRIPPENKADER SAMEN OPLEIDEN & PROFESSIONALISEREN (SO&P) OKTOBER 2024

KERNBEGRIIP T.A.V. DE ROLLEN + AANVERWANTE BEGRIPPEN	ALGEMENE OMSCHRIJVING	BRON ¹	NIEUWE BEGRIPPEN UIT PRAKTIJK OF THEORIE
	leraar en bespreekt met de aanstaande leraar en de werkplekbegeleider de les na; • Verzorgt samen met de IO bijeenkomsten voor aanstaande leraren op de werkplek; bij de school- en beroepscontext passende programma-onderdelen/ leeractiviteiten; • Levert een bijdrage aan het ontwerpen van een werkplekcurriculum en aan de inbedding van Samen Opleiden in de school; • Is de verbindende schakel tussen opleidingsschool en opleidingsinstituut.		
Directeur/schoolleider	De directeur/schoolleider zorgt voor een professionele, lerende cultuur en voor een ondersteunende structuur die gericht is op collectief leren. Hij stemt het Samen Opleiden & Professionaliseren af op beleidsontwikkeling ten behoeve van de schoolontwikkeling. Hij ondersteunt en faciliteert de afspraken vanuit het opleidingsteam, en creëert daarmee draagvlak binnen het team.	Opleidingsnetwerk Samen Opleiden, 2019	

BEGRIPPENKADER SAMEN OPLEIDEN & PROFESSIONALISEREN (SO&P) OKTOBER 2024

KERNBEGRIIP T.A.V. DE ROLLEN + AANVERWANTE BEGRIPPEN	ALGEMENE OMSCHRIJVING	BRON ¹	NIEUWE BEGRIPPEN UIT PRAKTIJK OF THEORIE
Instituutsopleider <i>Instituutscoördinator (VO), Fontyscontactdocent (VO), hogeschool(hoofd)docent (PO)</i>	Een instituutsopleider (IO) verbonden aan het opleidingsinstituut. De IO is een lerarenopleider die (aanstaande) leraren opleidt binnen de context van een opleidingsinstituut waar (aanstaande) leraren opgeleid worden. Het opleiden en begeleiden van (aanstaande) leraren behoort substantieel en structureel tot de kerntaak. De IO: • De IO speelt vanuit het opleidingsinstituut een rol in de tweedelijns begeleiding van de aanstaande leraren op de werkplek; • De IO neemt deel aan het startgesprek, bezoekt af en toe een aanstaande leraar en bespreekt de les met de aanstaande leraar na (samen met de werkplekbegeleider); • De IO verzorgt samen met de SO bijeenkomsten voor aanstaande leraren op de werkplek; • De IO draagt bij aan een goede infrastructuur voor het opleiden in de school.	VELON, 2018 Adviescommissie ADEF, 2019	Praktijkexpert, zie hierboven.
Opleidingsteam	De groep van werkplekbegeleiders, onderzoeksbegeleiders, school- en instituutsopleiders die samen verantwoordelijk zijn voor het opleiden en begeleiden van aanstaande leraren op de werkplek.	Nieuwenhuis et al., 2017²	

² Zie reviewstudie Nieuwenhuis et al. (2017) waarin 11 ontwerpregels voor de werkplekleeromgeving zijn geformuleerd en waarin ontwerpregel 9 luidt: Houd rekening met de complexe rol van de werkbegeleider en zorg voor support vanuit de werkorganisatie. Beschouw de werkplekbegeleider als lid van het (extended) opleidingsteam: dit versterkt de positie van de werkplekbegeleider.

BEGRIPPENKADER SAMEN OPLEIDEN & PROFESSIONALISEREN (SO&P) OKTOBER 2024

KERNBEGRIIP T.A.V. DE ROLLEN + AANVERWANTE BEGRIPPEN

ALGEMENE OMSCHRIJVING

BRON ¹

NIEUWE BEGRIPPEN UIT PRAKTIJK OF THEORIE

Onderzoeksbegeleider
Docentonderzoeker (PO)

In een aantal opleidingsscholen worden aanstaande leraren in hun (afstudeer)onderzoek begeleid door onderzoeksbegeleiders werkzaam bij een van de partnerscholen. Landelijk wordt de term 'onderzoeksbegeleider' gebruikt voor deze rol. Ons advies is om deze term te blijven gebruiken en te verfijnen. Aanstaande leraren worden begeleid in het doen van onderzoek door de onderzoeksbegeleiders van het instituut en soms ook door onderzoeksbegeleiders in de school. Daarom gebruiken we de termen schoolonderzoeksbegeleider en instituutsonderzoeksbegeleider. De schoolonderzoeksbegeleider is een leraar verbonden aan een partnerschool met ervaring in het doen van praktijkonderzoek en die aanstaande leraren (en mogelijk collega's) begeleidt bij het praktijkonderzoek op de werkplek.

Adviescommissie
ADEF, 2019

Programmaleider Partnerschap Samen opleiden

*Programmadirecteur (VO),
Programmamanager (PO), Bovenschools
schoolopleider (PO)*

De rollen van deze functies zijn echt anders!

Bij partnerscholen waar sprake is van meer scholen (locaties) en meer schoolopleiders kan een programmaleider Samen opleiden benoemd worden. Deze functionaris kan een schoolopleider met een coördinerende (extra) taak zijn. De taak kan ook uitgevoerd worden door een niet-schoolopleider die vanuit een bovenschoolse positie leiding geeft en stuurt. In het PO betekent de term 'programmaleider Samen Opleiden' een persoon die algehele leiding geeft aan het betreffende partnerschap Samen Opleiden.

Adviescommissie
ADEF, 2019

BEGRIPPENKADER SAMEN OPLEIDEN & PROFESSIONALISEREN (SO&P) OKTOBER 2024

KERNBEGRIIP T.A.V. DE ROLLEN + AANVERWANTE BEGRIPPEN

ALGEMENE OMSCHRIJVING

BRON ¹

NIEUWE BEGRIPPEN UIT PRAKTIJK OF THEORIE

Stuurgroep

De stuurgroep bestaat uit de (geman-dateerde) leden waarin verschillende perspectieven van de partners vertegenwoordigd zijn: MBO, VO, PO, HBO, Uni enz. De stuurgroep is verantwoordelijk voor de aansturing, het creëren van randvoorwaarden en is eindverantwoordelijk voor alle processen binnen het Opleidingsnetwerk. De stuurgroep is verantwoordelijk voor het toezicht op de uitvoering van het Beleidsplan Opleidingsnetwerk Samen Opleiden.

Opleidingsnetwerk Samen Opleiden, 2019

OVERIGE KERNBEGRIPPEN EN OVERIGE AANVERWANTE BEGRIPPEN

Kernpraktijken

Beroepsbekwaamheidseisen / bekwaamheidseisen

Kernpraktijken zijn handelingen of activiteiten die een leraar in de beroepspraktijk heel vaak toepast, aangeleerd kunnen worden, de complexiteit van de onderwijspraktijk weerspiegelen en de essentiële kennis, vaardigheden en professionele identiteitsvorming van de leraar integreren.

Crasborn & Hennissen, 2019

De term 'kernpraktijken' komt vanuit het concept 'core practices' wat Grossman et al. (2009, et al. p.277) gebruiken: a set of high-leverage practices with the following characteristics:

- occur with frequency in teaching;
- novices can enact in the classroom;
- novices actually can begin to master;
- allow novices to learn more about students and about teaching;
- preserve the integrity and complexity of teaching;
- are research based and have a potential to improve'.

BEGRIPPENKADER SAMEN OPLEIDEN & PROFESSIONALISEREN (SO&P) OKTOBER 2024

KERNBEGRIIP T.A.V. DE ROLLEN + AANVERWANTE BEGRIPPEN

ALGEMENE OMSCHRIJVING

BRON ¹

NIEUWE BEGRIPPEN UIT PRAKTIJK OF THEORIE

Werkplekcurriculum

Het werkplekcurriculum omvat alle activiteiten, interventies en instrumenten om het leren van aanstaande leraren (en collega's) te (h)erkennen, organiseren, begeleiden, stimuleren en inhoud geven. Het richt zich op het formeel en informeel leren op de werkplek, bestaat uit elementen van de werkplekleeromgeving en is daarmee contextspecifiek.

We spreken van een werkplekcurriculum als het leren vanuit de opleidingsschool, op bepaalde momenten gericht wordt 'aangeboden' en als de aanstaande leraar als lerende gericht participeert en handelt. Er is sprake van een integraal curriculum als er expliciete verbindingen worden gelegd tussen het (leren van) praktische handelen, relevantie theorie en ontwikkeling van de professionele identiteit (leraar als persoon).

Timmermans, z.d

Onstenk, 2015

<https://www.platformsameno-plei-den.nl/wp-content/uploads/2018/07/Verdiepingkatern-Kijkkader.pdf>

Praktijkcurriculum

Opleidingsprogramma

Instituutcurriculum en werkplekcurriculum met elkaar verbinden.

"Om het leren van de aanstaande leraar in de Opleidingsschool zo optimaal mogelijk te maken is het de kunst om het werkplekcurriculum en het instituutcurriculum in de driehoeksrelatie tussen aanstaande leraar, school en lerarenopleiding zo vorm te geven dat de kans op de noodzakelijke en gewenste competenties het grootst is. De vraag voor het instituut hoe het werkplekcurriculum kan worden benut en versterkt is dan ook belangrijk. Het gaat erom steeds weer te bezien hoe in dit specifieke geval (déze aanstaande

Kroeze & Veen, 2017, p.83

Timmermans & Kroeze, 2019, p.11

BEGRIPPENKADER SAMEN OPLEIDEN & PROFESSIONALISEREN (SO&P) OKTOBER 2024

KERNBEGRIIP T.A.V. DE ROLLEN + AANVERWANTE BEGRIPPEN

ALGEMENE OMSCHRIJVING

BRON ¹

NIEUWE BEGRIPPEN UIT PRAKTIJK OF THEORIE

	leraar in déze context) verbindingen gelegd kunnen worden met het leren op het instituut ('schools leren'), zonder de twee werelden tot elkaar te reduceren." "In de driehoek bespreken de partners de leerdoelen van de aanstaande leraar en hoe hij deze het beste kan bereiken. Samen voeren zij de regie over het leren van de aanstaande leraar, ieder vanuit het eigen perspectief."		
 De driehoek opleidingsinstituut, school en aanstaande leraar	"De ontwikkelde werkwijze helpt partnerschappen om het curriculum van aanstaande leraren gezamenlijk in de driehoek - de aanstaande leraar, een vertegenwoordiger van het opleidingsinstituut en een vertegenwoordiger van de school - vorm en inhoud te geven."	Timmermans & Kroeze, 2019, p.4-5	
Contextrijk leren <i>Werkpleklernen / Kennismaken met de beroepspraktijk</i>	Aanstaande leraren weten wat ze binnen de context van het partnerschap specifiek kunnen leren en willen en kunnen optimaal gebruik maken van die mogelijkheden.	Koster e.a., 2021, p. 46	
Hybride leeromgeving	Een hybride leeromgeving is een leeromgeving waar het leren vanuit het opleidingsinstituut en werken in de praktijk geïntegreerd zijn. Kennis, vaardigheden en attitudes horend bij het beroep komen in samenhang aan bod in geconstrueerde en realistische situaties. Een hybride leeromgeving heeft kenmerken van school en werk tegelijk.	Zitter, 2021, p.20	

BEGRIPPENKADER SAMEN OPLEIDEN & PROFESSIONALISEREN (SO&P) OKTOBER 2024

KERNBEGRIIP T.A.V. DE ROLLEN + AANVERWANTE BEGRIPPEN	ALGEMENE OMSCHRIJVING	BRON ¹	NIEUWE BEGRIPPEN UIT PRAKTIJK OF THEORIE
	Valkuil: veel scholen denken hierbij aan een mix van fysiek en digitaal onderwijs / blended learning.		
Partnerschap <i>Opleidingsschool (met hoofdletter 'O')</i>	Onder partnerschappen verstaan we de samenwerking van scholen, schoolbesturen en lerarenopleidingen ten behoeve van het opleiden van leraren voor po, vo en/of mbo. Het partnerschap neemt de verantwoordelijkheid voor het opleiden van (aanstaande) leraren.	Ontwikkelteam Kwaliteitskader, 2021	In de praktijk zien we een onderscheid in de term 'Opleidingsschool' (met hoofdletter 'O', is het partnerschap) en de term 'opleidingsschool' (is de individuele partnerschool)
Leeruitkomst (HBO) /Eindtermen (ULO)	Beschrijving wat een aanstaande leraar geacht wordt te weten, te begrijpen en te kunnen toepassen na afronding van een leerperiode en het aantonen daarvan.	Leraren voor morgen Werkgroep werken met leeruitkomsten, 2022	
Flexibilisering	Mogelijkheden tot differentiatie in leerproces op gebied van tijd, plaats, leerinhoud, leertempo en leervormen passend bij de persoonlijke situatie van de lerende. of Het loslaten van vaste onderwijsprogramma's en het vergroten van de regie van aanstaande leraren t.a.v. de vormgeving van de eigen studieroute.	Leraren voor morgen Werkgroep werken met leeruitkomsten, 2022 Werkgroep 'Professionalisering lerarenopleiders, 2022	

PROJECTLEIDERS

Bob Koster

VO, Fontys Lerarenopleiding Tilburg (FLOT) oud-lector Werkplekieren

Jeannette Geldens

PO, oud-lector Hogeschool de Kempel, ontwikkelgroep Opleidingsnetwerk Samen Opleiden

PROJECTLEDEN

Frank Crasborn

VO, Fontys Sittard

Dionne Donlou

PO, Opleidingsnetwerk Samen Opleiden

Colette van den Heuvel

VO, Partnerschap AOSL

Suzanne Huisman

PO, Partnerschap Samen Opleiden regio West-Brabant

Corry Kocken

VO, Partnerschappen AOS Noordoost
en AOS Zuidoost Brabant

Hedwig de Krosse

VO, Radboud Docenten Academie

Ellen Mesch

VO, Fontys Tilburg

Marco Verschure

MBO, Curio Academie

Rinus Voet

PO, Opleidingsschool Zuidwest

BRONNENLIJST

Adviescommissie ADEF Samen opleiden en professionaliseren (2019). *Rollenportfolio ADEF Samen Opleiden*.

Crasborn, F., & Hennissen, P. (2019). Integratief begeleiden op de werkplek. Modellen en methodieken voor opleidingsdidactisch handelen. In G. Geerdink & I. Pauw (Eds.), *Kennisbasis lerarenopleiders. Katern 7: Opleidingsdidactiek: Hoe leiden we leraren op?* (pp. 55-84): Vereniging Lerarenopleiders Nederland (Velon).

Geldens, J. (2007). *Leren onderwijzen in een werkplekleeromgeving. Een meervoudige casestudy naar kenmerken van krachtige werkplekleeromgevingen voor aanstaande leraren basisonderwijs (proefschrift Radbouduniversiteit Nijmegen)*. Kempellectoraat, Hogeschool de Kempel.

Grossman, P., Hammerness, K., & McDonald, M. (2009). Redefining teaching, re-imagining teacher education. *Teacher and Teaching: theory and practice*, 15(2), 273-289.

Kools, Q., Koopman, M., Aarts, R., & Derksen, K. (2021). Opleiden en professionaliseren in leerateliers. *Tijdschrift voor lerarenopleiders*, 42(1), 333-343.

Koster, B., Gerritsen, F., Lucassen, P., van der Plas, M., & Verspiek, M. (2021). *Bouwstenen voor de leeromgeving van Samen Opleiden. Parels uit de praktijk 3*. Platform Samen Opleiden & Professionaliseren.

Kroeze, C., & Veen, K. v. (2017). Samen opleiden in twee contexten. In M. Timmermans & C. v. Velzen (Eds.), *Kennisbasis Lerarenopleiders. Katern 4: Samen in de school Opleiden* (pp. 39-51). Velon.

Leraren voor morgen Werkgroep werken met leeruitkomsten. (2022). *Toelichting begrippenkader leeruitkomsten*. 10 voor de leraar.

Nieuwenhuis, L., Hoeve, A., Nijman, D.-J., & Vlokhoven, H. v. (2017). *Pedagogisch-didactische vormgeving van werkpleklernen in het initieel beroepsonderwijs: een internationale reviewstudie*. HAN.

Nederlands-Vlaamse Accreditatieorganisatie (2013). *Toetsingskader opleidingsschool en academische kop*.

Onstenk, J. (2015). *Het werkplekcurriculum in de school: Leren op de werkplek*. Kwaliteitsreeks Steunpunt Opleidingsscholen PO en VO Utrecht.

Ontwikkelteam Kwaliteitskader (2021). *Kwaliteitskader Samen Opleiden & Inductie en werkwijze peer review*. Platform Samen Opleiden & Professionaliseren.

Opleidingsnetwerk Samen Opleiden (2019). *Beleidsplan 2019-2022*. Opleidingsnetwerk Samen Opleiden van Peel tot Maas en Dommel tot Aa.

Timmermans, M., & Kroeze, C. (2019). *Een samenhangend curriculum ontwerpen in de driehoek. Opbrengsten van een ontwerpnetwerk*. Platform Samen Opleiden & Professionaliseren.

Timmermans, M. (z.d.). *Bouwen aan een WERKPLEKCURRICULUM voor de opleidingsschool*. Steunpunt Opleidingsscholen.

VELON (2018). *Beroepsregistratie lerarenopleiders. Registratieprocedure (5 ed.)*. Vereniging Lerarenopleiders Nederland (VELON).

VO-raad en Platform Samen Opleiden & Professionaliseren (2020). *De waarde van startende leraren voor scholen. Katern Inductie Startende Leraren*.

Werkgroep Professionalisering lerarenopleiders (2022). *Professionaliseren van lerarenopleiders met het oog op flexibilisering: huidige en gewenste situatie. Tussentijds verslag bestuursakkoord*. VH/UNL.

Zitter, I. (2021). *Leeromgevingen in het beroepsonderwijs als knooppunt in onze maatschappij*. Openbare les HU.